

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının İzledikleri Çizgi Filmlerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Açısından İncelenmesi: Niloya Örneği

An Examination of Cartoons Watched by Preschoolers in Terms of Gender Stereotypes: The Case of Niloya

Sevcan Yağan Güder*

Aylin Ay

Filiz Saray

İsmihan Kılıç

To cite this article/ Atıf için:

Yağan Güder, S., Ay, A., Saray, F., & Kılıç, İ. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelenmesi: Niloya örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 96-111. [Online] www.enadonline.com DOI: 10.14689/issn.2148-2624.1.5c2s5m

Öz. Bu araştırma, Niloya çizgi filmini toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelemeyi amaçladığından yorumlamacı temel nitel araştırma özelliği taşımaktadır. Araştırmada Niloya çizgi filminin 50 bölümü izlenmiş ve elde edilen veriler içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir. Çizgi filmde bulunan karakterlerin, toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılara uygun davranış ve görünümlere sahip oldukları belirlenmiş olup, çizgi filmin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının üretilmesine katkı sağladığı ortaya çıkmıştır. Çizgi filmde gösterilen yemek yapma, ev temizleme, çocuk bakımı gibi işlerle hep annenin ilgilendiği; araba sürme, bahçe işleri ve hayvanlarla ilgilenme gibi işlerle ise baba ve dedenin ilgilendiği görülmüştür. İzlenen bölümlerde kadın karakterlerin giysi renkleri pembe ve mor gibi renklerden, erkek karakterlerin giysi renklerinde mavi, sarı, yeşil gibi renkler olduğu gözlemlenmiştir. Yine kız ve erkek çocukların oyun ve oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet kalıplarına uygun olduğu ortaya çıkmıştır. Çocukların büyük çoğunluğunun çizgi film izlediği ve bu karakterle özdeşim kurduğu düşünüldüğünde kadın-erkek eşitliğinin sağlanması amacıyla çizgi filmlerdeki cinsiyet eşitsizliği probleminin çözülmesi ve içerdikleri mesajlar açısından düzenlenmesi gerektiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Çizgi film, toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, okul öncesi dönem, çocuk

Abstract. This is a basic interpretive qualitative research as it aims to examine the cartoon named *Niloya* in terms of the gender stereotypes. 50 episodes of the cartoon were watched and the data collected were subjected to a content analysis. It has been emerged that the characters found in the cartoons have proper behaviors and appearances in terms of gender stereotypes and that the cartoon contributed to the production of gender stereotypes. It was seen in the cartoon that housework such as cooking, cleaning, childrearing is always done by the mother and work such as driving, gardening and keeping the animals is done the father and the grandfather. In the episodes watched, it was observed that female characters wear pink and purple dresses while male characters have colors like blue, yellow, green on their clothes. It was also found that play and toy preferences of girls and boys in the cartoon are conformed with the gender stereotypes. When considering that majority of children watch cartoons and identify themselves with this character, it can be said that the problem of gender inequality needs to be solved in the cartoon and the messages within the content should be reorganized to achieve women-men equality.

Key Words: Cartoons, gender, gender stereotypes, preschool period, child

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 09.06.2017

Düzeltilme: 07.07.2017

Kabul Tarihi : 26.07.2017

* Sorumlu Yazar: Yrd. Doç. Dr., İstanbul Kültür Üniversitesi Ataköy Kampüsü Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, E5 Karayolu üzeri Bakırköy 34158 İstanbul, e-mail: sevcanyagan@gmail.com

Giriş

Okul öncesi dönem çocukları günümüzde pek çok çevresel uyarana maruz kalmaktadır. Okul öncesi çağa yönelik olarak çeşitli TV kanalları, çocuk programları, çizgi filmler, DVD'ler, internet kaynakları bulunmaktadır. Çocuklar bu kaynaklara kolaylıkla erişebilmektedirler ve bu sebeple TV izlemeyi çok fazla tercih etmektedirler. Çocuklar eğlenmenin yanı sıra dünyayı anlamak ve tanımak için de televizyon izlerler (Ünal ve Durualp, 2012). Altınkılıç ve Özkan (2014) yaptıkları çalışmada 1-6 yaş arasındaki çocukların günlük yaklaşık olarak iki saat ve üzeri televizyon izlediklerini belirtmişlerdir. Akkuş, Yılmaz, Şahinöz ve Sucaklı (2015) ise, 3-60 aylık çocukların %52.2'sinin günde iki saate kadar; %47.7'sinin ise 2 saat ve üzeri televizyon izlediklerini saptamışlardır. Televizyonun bu dönemde çok fazla izlenmesi çocuğun dil ve sosyal gelişiminde birtakım sorunların ve eksikliklerin oluşmasına neden olabilmektedir. Dolayısıyla çocuklar tarafından izlenen çizgi filmlerin çocuklar üzerinde pek çok etkisinden söz edilebilir. Çizgi filmlerin etkileri içeriklerinin olumlu olup olmamasıyla ilgilidir. Bu dönemde çocuklar herhangi bir çizgi filmde gördüğü bir hareket veya olayı olduğu gibi yapmaya çalışabilir (Tümkan, 2007). Çizgi filmler, hayal gücünde sınır tanımamaları nedeniyle özellikle çocuklara son derece renkli ve eğlenceli bir seyir sunmaktadır. Hatta çizgi filmlerin popüler kültüre dâhil olmaları ve popüler kültür ikonu haline gelmeleri, tüketim amaçlı kullanılmalarına neden olmaktadır. Bu durum adeta bir çizgi film piyasası oluşturmaktadır. Pek çok çizgi film karakterinin oyuncakları, aksesuarları, kırtasiye ürünleri, tişörtleri, posterleri ve oyunları da yoğun bir biçimde piyasalardaki yerini almaktadır. Bu durum çocukların çizgi film karakterlerini model alma davranışını daha da pekiştirmekle beraber birtakım olumsuz sonuçlar da doğurabilmektedir (Kalaycı, 2015).

Toplumsal cinsiyetin çocukların davranışına yansımada televizyonun rolü oldukça önemlidir. Toplumsal cinsiyet, toplumun kadın ve erkek olmaya yüklediği anlamlar ve beklentiler olarak tanımlanmakta ve yaşamın çok erken dönemlerinde görülmeye başlanmaktadır. Çocukların cinsiyetlerinin farkına varması ile başlayan süreç çocukların etrafında gördükleri ve rol model aldıkları kişilerin, kızların ve erkeklerin nasıl hareket ettikleri, nasıl davrandıkları, neler yaptıkları, ne gibi rolleri üstlendikleri, hangi meslekleri yaptıklarını öğrenmesi ile devam eder. Bu süreç içerisinde de çocuk toplumsal cinsiyetin ne demek olduğunu farkına varmadan öğrenmiş olur (Alabay ve Yağan Güder, 2014). Çocukların cinsiyet rollerine ilişkin bilgiler önce aileye, sonra çevreye ve günümüzde çok etkili olan kitle iletişim araçlarının ilettiği mesajlara dayanmaktadır. Özellikle çocuklara yönelik çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu, çocukların toplumsal cinsiyet düşüncelerinin şekillenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri çocuklara nasıl sunulursa çocukların toplumsal cinsiyet düşünceleri de sunulana benzer biçimde oluşur. Özellikle televizyonlarda sıklıkla yer alan çizgi filmler insanlara toplumsal cinsiyetle ilgili pek çok davranış kodu iletir. Çizgi filmlerin içerdiği her tür bilgi onların kimlik oluşumlarını ve düşünce biçimlerini şekillendirmektedir (Gündüz Kalan, 2010). Çankaya (2009) tarafından yapılan bir çalışmada, reklamların ve dolayısıyla da kitle iletişim söylemlerinin toplumsal cinsiyet ideolojisini ve kimliklerini yapılandırmadaki rolü incelenmiştir. Bu çerçevede araştırmacı, kadınların hala iyi anne ve ev hanımı, yumuşak, nazik ve bakımlı bireyler olarak temsil edildiğini ifade etmektedir. Kadınlar genellikle erkeklerin sevgisine ve yardımına muhtaç ve güçsüz bireyler olarak resmedilmiştir. Buna karşılık erkekler, güçlü aile liderleri ve para kazanan bireyler olarak gösterilmiştir. Sabuncuoğlu (2006), reklamlardaki cinsiyet kalıp yargılarını incelediği çalışmasında, genel olarak erkeklerin hırslı, güçlü, cesur, mantıklı, akıllı, bağımsız, otoriter, deneyimli, bekar, vahşi, dayanıklı, başarılı bireyler olarak yansıtıldığını; kadınların ise genel olarak duygusal, seksi, evli, bağımlı, çekici, güzel, itaatkar, korkak, uysal, mutlu bireyler olarak yansıtıldığını ifade etmiştir. Deniz'e göre (2016) medyadaki söylem, geleneksel cinsiyet rol anlayışlarını ve ataerkiyi yeniden inşa etmekte ve toplumsal cinsiyet eşitliği yönünde atılacak adımları olumsuz

etkilemektedir. Medya ürünlerinde yer alan cinsiyet rolleri, bireyleri özgürleştirici açıdan değil, onları ataerkil sistemin eril tahakkümü içinde tutacak şekilde yaygınlaştırmaktadır.

Okul öncesi dönem çocuklarının çizgi film karakterleri ile özdeşim kurduklarını belirten pek çok çalışma bulunmaktadır (Adak Özdemir ve Ramazan, 2012; Akman, Yagan, Ozer, Kaya, Zorlu ve Sahillioğlu, 2011; Hamarat, Işitan, Özcan ve Karasahin, 2015; İşçibaşı, 2003; Oruç vd., 2011; Özakar ve Koçak, 2012). Okul öncesi dönem çocukları model alma yoluyla pek çok kavram ve değeri çeşitli TV programları ve çizgi filmlerden öğrenirler. Oruç, Tecim ve Özyürek (2011), yaptıkları bir araştırmada, çocukların hangi sebeplerle rol modellerini seçtikleri belirlemeye çalışmış ve tercih edilen rol modelin yemek yapması ve temizlik yapması gibi hususları genelde kız çocuklarının seçtiklerini belirlemişlerdir. Erkek çocuklarının ise kendilerine rol model olarak asker, polis gibi çizgi film kahramanlarını seçtikleri görülmüştür. Bir başka ifadeyle, erkek çocuklar erkek karakterinin yaptığı işleri, kız çocuklar ise kadın karakterinin yaptığı işleri benimsemişlerdir. Pokemon çizgi filminin toplumsal cinsiyet bağlamında analizinin yapıldığı bir araştırmada erkek Pokemon karakterinin ve erkek Pokemon eğitimcilerinin daha merkezi rollerde gösterildiği saptanmıştır. Ayrıca, çalışmanın katılımcılarının bir kısmını oluşturan ortaokul öğrencilerinin büyük çoğunluğu bir kadın eğitimciden daha çok erkek Pokemon eğitimcisini kendi favori eğitimcisi olarak seçmeyi tercih etmişlerdir (Ogletree, Martinez, Turner ve Mason, 2004). Buradan yola çıkarak çizgi film aracılığı ile erkek Pokemon eğitimcilerinin daha ön plana çıkarıldığı dolayısıyla da erkek figürünün baskın karakter olarak gösterildiği görülebilir. Örneğin Calvert, Kotler, Zehnder ve Shockeyy (2003) ve Glascock, (2001) çalışmalarında çocuklarla ilgili yapılan yayınlarda başrol oyuncularının çoğunlukla erkek olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla bu gibi çizgi film veya reklamları izleyen kız çocukları kadın karakterlere uygun görülen işleri, erkek çocukları ise erkek karakterlere uygun görülen işleri sorgulamadan içselleştirebileceklerdir. Gerbner'in (1960) "kültürel göstergeler ve ekme kuramı" tam da bu noktaya vurgu yapmaktadır. Kuram, televizyonun başlı başına izleyicisinin gündelik yaşamı hakkında düşüncelerini etkilediğini savunmaktadır. Ayrıca bu kuram televizyonlarda yayınlanan çizgi filmlerin içeriğinin çocukların cinsiyet rolü, anlayış ve kavrayışlarını etkilediğini ve televizyonun etkisinin uzun dönemli olduğunu ileri sürmektedir. Bir başka ifadeyle, etkisi azar azar birikerek zamanla büyümektedir. Buradan yola çıkarak çocukların çizgi film izleyerek şekillendirdiği cinsiyetçi bakış açısının birikerek ileriki hayatlarını etkileyebileceği söylenebilir (Akt: Akman, 2014). Dökmen'in (2010), çocukların televizyon izleme süreleri arttıkça, kalıp yargı davranışlarının da arttığını vurgulaması da bu görüşü desteklemektedir. Bu doğrultuda çocuklar için hazırlanan yayınların çocukların gelişimsel bütünlüğünü koruyacak biçimde dikkatlice hazırlanması ve ilettikleri mesajların çocuk tarafından nasıl algılandığının incelenmesi yerinde olacaktır. Bu nedenle bu çalışmanın temel amacı, çocuklar tarafından izlenen bir çizgi film olan Niloya çizgi filminin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelemesidir.

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırma, Niloya çizgi filmini toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelemeyi amaçladığından yorumlamacı temel nitel araştırma özelliği taşımaktadır. Eğitim ve sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan bir nitel araştırma deseni olan yorumlamacı temel nitel araştırmalardaki amaç, sürece odaklanma ve süreci anlamak olarak tanımlanabilir (Merriam, 2013). Bu çalışmada da araştırmacılar Niloya çizgi filmini toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına odaklanarak izlemiş ve verdiği mesajları anlamaya çalışarak bir sonuca ulaşmışlardır.

Çalışma Grubu

Araştırmacılar, çocukların en çok hangi çizgi filmleri izlediklerini belirlemek amacıyla İstanbul il merkezinde anaokuluna devam eden 36-72 aylık 92 çocukla yüz yüze görüşmüşlerdir. Çocukların sevdikleri yaklaşık 25 çizgi film tespit edilmiştir. Buna göre çocuklar tarafından en fazla sevildiği ifade edilen çizgi filmlerin Rafadan Tayfa, Niloya ve Pepe olduğu saptanmıştır. Araştırmacılar en çok seçilen Rafadan Tayfa çizgi filminin okul öncesi çocuklarından çok ilkökul çocuklarının düzeyinde olmasından dolayı en çok tercih edilen ikinci çizgi film olan Niloya'yı araştırmaya uygun görmüşlerdir. Tablo 1'de çocukların sevdikleri çizgi filmlere ait yüzde ve frekans değerleri verilmiştir.

Tablo 1.

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının En Çok İzledikleri Çizgi Filmler

En çok izlenen çizgi filmler	Görüşmeye katılan çocuklar	
	f	%
Rafadan Tayfa	19	20,7
Niloya	16	17,4
Pepe	12	13,0
Diğer	45	48,9
Toplam	92	100,0

Niloya Çizgi Filminin Tanıtımı

Çizgi film okul öncesi yaş grubu için, özel olarak tasarlanmıştır ve Yumurcak TV'nin yerli çizgi film projesidir. 2008 yılında ilk yapımına başlanmıştır. Şu an TRT Çocuk'ta yayınlanmaktadır. Niloya, tamamen Türk Stüdyoları tarafından hazırlanmakta olan ve 3-6 yaş grubunu hedefleyen bir yapımdır (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Niloya>). Nehir kenarında, neşeli kuşların şarkı söylediği şirin bir köyde dünyaya gelen Niloya, ismini mutluluktan almaktadır. Annesi kızının adının Nil olmasını, babası Oya olmasını isterken, Nil mi? Oya mı? derken Niloya'nın dedesi tarafından adı Niloya olarak koyulmuştur. Çizgi filmde Niloya'nın, şehir hayatından uzak ama modern dünyadan da kopuk olmayan bir kasabada geniş ve sıcak ailesi ile yaşadığı günlük olaylar anlatılmaktadır. Çizgi filmin karakterleri Niloya, en yakın dostu Tospik (kaplumbağa), arkadaşı Mete, abisi Murat, annesi, babası, babaannesi ve dedesidir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın verileri doküman incelemesi tekniği kullanılarak toplanmıştır. Çalışma için gerekli veriler, çizgi filmin bölümlerinden elde edilmiştir ve her bir bölüm bir belge niteliği taşımaktadır. Popüler medya, TV, film, radyo, gazeteler, edebi çalışmalar, fotoğraf, çizgi film ve internet gibi veri kaynakları popüler kültür evrakı olarak kabul edilmektedir (Merriam, 2013). Nitel çalışmalarda sıklıkla kullanılan doküman incelemesi tekniği araştırmacının amacı doğrultusunda bazen tek başına bir veri toplama tekniği olarak kullanılabilir gibi, gözlem ve görüşme gibi tekniklerle birlikte de kullanılabilir. Doküman incelemesi tekniği ana veri setini desteklemek için değil, ana veri setinin kendisini oluşturuyorsa bu durumda doküman incelemesinin ayrıntılı olarak planlanması ve bazı adımları izlemesi gerekmektedir. Bu araştırmada da çalışmanın verileri Niloya çizgi filminin bölümlerinin izlenmesi ile elde edildiğinden, doküman incelemesinin aşamaları uygulanmıştır. Doküman incelemesi başlıca beş aşamada yapılabilir. Bunlar dokümanlara ulaşma, orijinalliği kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma aşamalarıdır (Forster, 1995'den akt. Yıldırım ve Şimşek, 2016):

- Dokümanlara ulaşma aşamasında, araştırmacılar Niloya çizgi filminin bölümlerine internet üzerinden ulaşmış ve bilgisayarlarına indirerek arşivleme yapmışlardır.
- Orijinalliği kontrol etme aşamasının uygulanmasını araştırmacılar göz ardı etmişlerdir. Bu aşamada veri setini oluşturacak ve ulaşılan dokümanların orijinal ve birincil kaynaktan olup olmadığı, asılları ile uyuyup uyuyamadığının teyit edilmesi gerekmektedir. Ancak bu araştırmada ana veri seti bir çizgi film olduğundan ve internet üzerinden herkes tarafından kolayca ulaşılabilir olduğundan orijinalliğinin teyit edilmesine ihtiyaç duyulmamıştır.
- Dokümanları anlama, bu aşamada araştırmacılar toplamda yayınlanan 79 bölümün yaklaşık 3/2'lik kısmını oluşturan ilk 50 bölümü izlemişlerdir. Bu aşamada araştırmacılar yalnızca çizgi filmin toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargı içerip içermediğine odaklanmış ve bu bağlamda çizgi filmi anlamlandırmaya çalışmışlardır.
- Veriyi analiz etme aşamasında ise, sırasıyla dört aşama izlenmiştir (Bailey, 1982'den akt. Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bunlardan ilki "*analize konu olan verilerin seçilmesi*" aşamasıdır. Bu aşamada izlenen 50 bölümden 10 bölümün herhangi bir kalıp yargı içermediği tespit edilmiş ve bu 10 bölüm çalışma dışı bırakılmıştır. Böylece analize konu olan 40 bölüm üzerinden çalışma yürütülmüştür. Veri analizinin ikinci aşaması, "*temaların geliştirilmesi*" aşamasıdır. Bu aşama için öncelikle alanyazında toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kalıp yargıları üzerine ve çizgi filmlerde ortaya çıkan kalıp yargılara dair taramalar yaparak alanyazın incelemesi yapılmıştır. Ardından araştırmacılar belirlenen 40 bölümü toplumsal cinsiyet kalıp yargıları içermesi bakımından irdelemiş ve hangi konularda kalıp yargı içerdikleri ve nasıl bir kalıp yargı örneği oluşturduklarını tespit etmişlerdir. Üçüncü aşama olan "*analiz birimini saptama*" aşamasında ise çizgi film bölümlerini izlerken, karakterlerin görünüş, eylem ve söylemlerindeki toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına odaklanılmıştır. Son aşama olarak "*sayısallaştırma*" aşamasında, belirlenen temaların 40 bölümde ne kadar oranda tekrarlandığı yüzde ve frekans hesabıyla belirlenmiştir.

Çizgi filmin izlenen 40 bölümü aşağıda Tablo 2'de gösterildiği gibidir.

Tablo 2.

Niloya Çizgi Filminin Araştırma Kapsamında İzlenen 40 Bölümü

Bölüm Sıraları	Bölüm İsimleri	Bölüm Sıraları	Bölüm İsimleri
1.Bölüm	Güzel Nehir	21.Bölüm	Buzağı
2.Bölüm	Cep Cıvcıvi	22.Bölüm	Çok Şeker Yedim
3.Bölüm	Tren	23.Bölüm	Havuç
4.Bölüm	Süt	24.Bölüm	Mendil Kapmaca
5.Bölüm	Minik Panda	25.Bölüm	İftar
6.Bölüm	Misafir Mete	26.Bölüm	Cıvciv Annesi
7.Bölüm	Neşeli Kurabiyeler	27.Bölüm	Halı
8.Bölüm	Ayakkabı Bağı	28.Bölüm	Tospik Aranıyor
9.Bölüm	Sıcak – Soğuk	29.Bölüm	Yeni Araba
10.Bölüm	Domates	30.Bölüm	Küsleri Barıştıralım
11.Bölüm	Yumurta	31.Bölüm	Sarı Yapraklar
12.Bölüm	Paten	32.Bölüm	Deniz Yıldızı
13.Bölüm	Sahur	33.Bölüm	Karadeniz'de Bir Gemi
14.Bölüm	Gökkuşağı	34.Bölüm	Basketbol
15.Bölüm	Buz	35.Bölüm	Sincaplar
16.Bölüm	Mısır Ekmeği	36.Bölüm	Niloya'nın Bahçesi
17.Bölüm	Sakarlığım Üstümde	37.Bölüm	Bu Ne?
18.Bölüm	Komik Niloya	38.Bölüm	Afacan Kargalar
19.Bölüm	Karınca	39.Bölüm	Hangi Renk?
20.Bölüm	Hikaye	40.Bölüm	Denizden Ne Çıkacak?

Bulgular

Bu çalışmada içerik analizi ile elde edilen bulgular, ev içinde / dışında yapılan işler, giysi rengi ve türü, oyun / oyuncak tercihi ve ebeveynlerin çocukla ilgilenme temaları olmak üzere dört başlık altında sunulmuştur.

Ev İçinde / Dışında Yapılan İşler

Tablo 3.

Ev İçinde / Dışında Yapılan İşlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Tema	Kodlar (Eylemler)	Kadın Karakterler		Erkek Karakterler		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Ev İçinde / Dışında Yapılan İşler	Mutfak İşleri	43	100	-	-	43	100
	Hayvan Bakımı	5	67	3	33	8	100
	Araba Kullanımı ve Bakımı	-	-	15	100	15	100
	Odun Kırma	-	-	8	100	8	100
	Bahçe İşleri	10	56	8	44	18	100
	Ev İşleri	10	100	-	-	10	100
	Dikiş ve Örgü Örne	5	100	-	-	5	100
	Balık Tutma	-	-	8	100	8	100

Tablo 3 incelendiğinde ev içinde / dışında yapılan işlerin büyük çoğunluğunun cinsiyete göre ayrıldığı görülmektedir. Mutfak işleri, ev işleri ve dikiş-örgü örme işleri tamamen kadın karakterlerin görevi; araba kullanımı – bakımı, odun kırma ve balık tutma işleri ise tamamen erkek karakterlerin görevi olarak gösterilmiştir.

Örneğin çizgi filmin bir bölümünde Niloya karıncaları örnek alıp çok çalışmak istediğinde mutfağa gidip mutfak işlerinde annesine yardım etmiştir (**Karınca, 19. Bölüm**). Öte yandan, 7. Bölümde Niloya'nın, annesi, dışarıda oynayan çocuklar için kurabiyeler yapmıştır (**Neşeli Kurabiyeler, 7. Bölüm**). Başka bir bölümde ise eve gelecek misafir öncesi yapılan ev ve mutfak işlerinde anneye yardım eden kişi Niloya olmuştur. Niloya'nın abisi de evde olmasına karşın ev ve mutfak işlerine yardımda işbirliğine dayalı herhangi bir eylem görülemediği (**Misafir Mete, 6. Bölüm**). Oysaki ev işlerinde çocukların cinsiyetlerine bakılmaksızın, çocukların yapabilecekleri ölçüde kendilerine sorumluluk verilmesi gerekmektedir.

Öte yandan, odun kırma gibi güç kullanımı gerektiren bir eylemin erkek işi olarak görülmesinin yanı sıra bahçe işlerinin her iki cinsiyet tarafından da yapılabildiği görülmektedir. Bahçe işlerinin %56'sı kadın karakterler tarafından yapılırken %44'ü erkek karakterler tarafından yapılmaktadır.

Hayvan bakımı ile %67 oranında kadın karakterler ilgilenirken, %33 oranında ise erkek karakterler ilgilenmektedir. Örnek olarak bir bölümde babaanne ahıra gidip süt sağmayı Niloya'ya öğretmektedir (**Süt, 4. Bölüm**). Bölümün devamında Niloya sütü sağdıktan sonra bal ile karıştırıp içmesi için abisine vermektedir. Bu bölümde toplumsal olarak çocuklar arası cinsiyete dayalı bir eşitsizlik göze çarpmaktadır. Niloya, evin küçük çocuğu olmasına rağmen, abisinin bakımı ile ilgilenme işi kız çocuğa uygun görülmüştür. Bir başka bölümde Niloya'nın dedesi ve babası sonbahara hazırlık yapmak amacıyla ahırda samanları taşımaktadır (**Sarı Yapraklar, 31. Bölüm**). Hayvan bakımına ilişkin bulgular göz önüne alındığında süt sağma gibi hafif işlerin kadın karakterler tarafından yapıldığı, samanları taşıma vb. güç gerektiren işlerin ise erkek karakterler tarafından yapıldığı görülmektedir.

Bir diğer bulgu olan araba kullanımında %100 oranında erkek karakterlerin bulunduğu görülmektedir. Araba kullanılan tüm bölümlerde arabayı erkek karakterlerin kullandığı saptanmıştır. Buna bağlı olarak bir bölümde arabaya binen Mete, Niloya ve Elif içerisinde arabayı kullanan kişi de erkek karakter Mete olmuştur (**Minik Panda, 5. Bölüm**).

Giyisi Rengi / Türü

Tablo 4.

Giyisi Renginin / Türünün Cinsiyete Göre Dağılımı

Tema	Kodlar (Renk ve Tür)	Niloya		Mete		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Giyisi Rengi / Türü	Pembe elbise	50	100	-	-	50	100
	Mavi elbise	20	100	-	-	20	100
	Sarı elbise	13	100	-	-	13	100
	Pembe tulum	18	100	-	-	18	100
	Yeşil tişört	-	-	5	100	5	100
	Turuncu tişört	-	-	3	100	3	100
	Mavi tişört	-	-	50	100	18	100
	Kırmızı tişört	-	-	10	100	10	100

Tablo 4 incelendiğinde çizgi filmin hemen hemen her bölümünde Niloya'nın farklı renklerde elbiseler giydiği göze çarpmaktadır. Giydiği elbiselerden ise %50 oranında pembe elbise tercih etmesi toplumda pembenin kız rengi olması kalıp yargısını güçlendirdiğini göstermektedir. Çizgi filmde baş erkek karakter olan Mete'nin ise giydiği kıyafetlerin genelde tişört olduğu ve farklı renkler tercih ettiği görülmüştür. Mete'nin giydiği tişörtlerdeki renk seçiminde pembeye hiç yer vermemesi göze çarpmaktadır. Ayrıca Mete'nin %50 oranında mavi renkte tişört giymesi yine cinsiyetçi renklere işaret etmektedir.

Renk seçimlerinin toplumsal cinsiyet kalıp yarguları ile ilişkili bir faktör olduğu bilinmektedir. Günümüzde yeni doğan bebek kız olduğunda her yer “pembe” renk ile erkek olduğunda ise “mavi” renk ile süslenmektedir. Toplumda var olan bu davranışın farkında olunmadan içselleştirilmesiyle birlikte “pembe” kız rengi, “mavi” erkek rengi olarak görülmektedir. Buna bağlı olarak bu yolla yetiştirilen çocukların genel olarak renk seçimleri “kız rengi” ve “erkek rengi” biçiminde ayrılmıştır. Çizgi filmin bir bölümünde annesine resim yapan Niloya, annesi için çizdiği çiçeğin rengini pembe olarak tercih etmiştir (**Hangi Renk, 39. Bölüm**). Bu bölümde Niloya kıyafet seçiminde de pembe çiçekli bir elbise tercih etmiştir. Benzer biçimde ayakkabılarının ve saçındaki kurdelelerin de pembe renkte olması göze çarpmaktadır.

Bir başka bölümde ise paten kaymakta olan Mete'nin patenlerinde mavi rengi tercih ettiği, Niloya'nın ise turuncu rengi tercih ettiği görülmüştür (**Paten, 12. Bölüm**). Çizgi filmde kıyafetlerdeki renk seçimlerinin bu şekilde gösterilmesi çizgi filmi izleyen çocukların bu cinsiyetçi tercihleri içselleştirmesine ve kendi hayatlarındaki renk seçimlerinde cinsiyetçi bir tutum sergilemelerine sebep olabilir.

Oyun / Oyuncak Tercihi

Tablo 5.

Oyun / Oyuncak Tercihinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Tema	Kodlar (Eylemler)	Kız Çocuğu		Erkek Çocuğu		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Oyun / Oyuncak Tercihi	Bebekle Oynama	5	100	-	-	5	100
	Misketle Oynama	-	-	3	100	3	100
	Araba ve Helikopterle Oynama	-	-	10	100	10	100
	Topla Oynama	10	35	18	65	28	100
	Seksek Oynama	5	100	-	-	5	100
	İp Atlama	5	100	-	-	5	100

Tablo 5 incelendiğinde çocukların oyun ve oyuncak tercihlerinin cinsiyete göre ayrıldığı görülmektedir. Bulgulara göre; bebekle oynama, seksek oynama, ip atlama gibi oyunların kız çocuklar tarafından tercih edildiği, misketle oynama, araba ve helikopterle oynama, topla oynama gibi oyunların ise erkek çocuklar tarafından tercih edildiği görülmektedir.

Çizgi filmin bir bölümünde Niloya çeşitli oyuncaklar arasından bebeği, Mete'nin ise helikopteri seçmektedir (**Minik Panda 5. Bölüm**). Toplumumuzda kadına ve erkeğe ilişkin cinsiyet kalıp yargılarının getirmiş olduğu düşünceler sebebiyle küçük yaşlardan itibaren kız çocuklarının “bebek” ile erkek çocuklarının ise “araba” ile oynama davranışı içerisinde olduğu bilinmektedir. Buna bağlı olarak çocuklar büyüdüğünde de ebeveynler çocuklardan toplumsal cinsiyetlerine uygun olan oyuncaklarla oynamaya devam etmelerini beklemektedirler. Kız çocuklarının “erkek çocuk oyuncuğu” olarak tabir edilen oyuncaklarla oynaması veya erkek çocuklarının “kız çocuk oyuncuğu” olarak tabir edilen oyuncaklarla oynamaları durumunda ebeveynler bu durumu garip karşılamakla beraber çocuklarının cinsel yönelimlerinin dahi farklılaşacağını düşünmektedirler. Çizgi filmlerdeki cinsiyetçi tercihler de ebeveynlerin bu yanlış algılarını beslemektedir.

Örneğin bir bölümde Niloya seksek oynarken, Mete ve Niloya'nın abisinin top oynamak istemeleri, oyunların cinsiyete göre ayrıştığının göstergesidir (**Ayakkabı Bağ 8. Bölüm**). Çizgi filmlerde bu gibi kalıp yargıların yer alması çocukların oyun ve oyuncak tercihlerini etkileyebileceği düşünülmektedir. Çocuklar arasında bir kız çocuğu araba ile oynarken bir erkek çocuğunun “sen erkek misin, neden araba ile oynuyorsun?” ya da bir erkek çocuğunun bebek ile oynarken bir kız çocuğunun “sen kız mısın, neden bebek ile oynuyorsun?” demesi sıkça görülen bir durumdur. Bu düşüncelerin gelişmesindeki bir neden de çizgi filmlerde yer alan cinsiyetçi kalıp yargılardır.

Ebeveynlerin Çocukla İlgilenmesi

Tablo 6.

Ebeveynlerin Çocukla İlgilenme Durumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Tema	Kadın Karakterler		Erkek Karakterler		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Çocukla ilgilenme	50	57	38	43	88	100

Tablo 6'da görüldüğü üzere, ebeveynlerin çocukla ilgilenme düzeyleri ebeveynin cinsiyetine göre değişmekle birlikte, annenin çocukla ilgilenme düzeyi babaya oranla daha yüksektir. Çizgi filmde

Niloya'nın annesi hasta bakımı, mutfak ve ev işlerinde çocukla ilgilenmektedir. Çizgi filmin bir bölümünde Niloya'nın abisi hasta olmuştur. Onunla ilgilenen kişi anne ve babaannedir (**Süt, 4.Bölüm**). Babanın hasta olan çocuğuyla ilgilenmemesi ise dikkat çekmektedir. Toplumumuzda da hasta çocukla ilgilenme işinin anneye yüklenmesi çizgi film ile paralellik göstermektedir. Öte yandan, 5. bölümde pandanın kaybolması durumunda Niloya ile arkadaşlarının yavru pandanın annesini bulmaya çalışması ve yavru pandaya annesinin yanından ayrılmaması gerektiğinin söylenmesi (**Minik Panda, 5. Bölüm**) yine çocuğun bakımında temel sorumluluğun "anne"ye atfedildiği yargısı ile bağlantılıdır. Burada babanın varlığından hiç söz edilmemiş olup yavru pandanın bakımının anne pandaya atfedildiği görülmüştür. Ancak, başka bir örnekte ise Niloya'ya oyuncak araba yapımında yardım eden kişi görevinde baba figürü görülmektedir (**Yeni Araba, 29. Bölüm**). Görüldüğü üzere toplumsal olarak erkekle ilişkilendirilen işlerde baba figürü çocuğuyla ilgilenmektedir ancak bakım gibi işlerde ise anne baskın rol oynamaktadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırma, çocukların sıklıkla izledikleri çizgi filmlerden biri olan Niloya adlı çizgi filmin toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılar açısından değerlendirilmesi ile ilgili bulgular içermektedir. Araştırmada çizgi filmde geçen ev içinde / dışında yapılan işler, çizgi filmdeki karakterlerin giysi rengi / türü, oyun / oyuncak tercihleri, çizgi filmdeki ebeveynlerin çocuklarıyla ilgilenmelerinin cinsiyete göre dağılımı derinlemesine incelenmiştir. Buna göre çizgi filmde çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargıları oluşturmalarını sağlayacak türde, kadına ve erkeğe yönelik geleneksel kalıp yargıların olduğu ortaya çıkmıştır. Bakır ve Palan (2010) da çalışmalarında çocuk reklamlarında toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına ilişkin içeriğin oldukça yaygın olduğunu ifade etmişlerdir. Öte yandan Uluyağcı ve Yılmaz'da (2007) reklamlarda toplumsal cinsiyet rollerinin geleneksel biçimde sunulduğunu ifade etmişlerdir.

İzlenen bölümlerde kadın karakterlerin çoğunlukla ev içinde bulunduğu, ev ve mutfak işleri, çocuk bakımı vb. işlerle ilgilendiği; erkek karakterlerin ise çizgi filmde çok fazla yer almadığı; yer aldığı bölümlerde ise çoğunlukla ev dışında bulunup araba sürme, odun kırma gibi işlerle ilgilendiği görülmüştür. Ev içi işbölümü, bir hane içindeki işlerin, rollerin ve sorumlulukların paylaşılmasını ifade etmekle birlikte araştırmalar, ev içi işbölümünün büyük oranda değişmeden devam eden gelenekselleşmiş bir karaktere sahip olduğunu ve ev dışı bir işte tüm gün çalışan kadınların dahi ev içi işlerindeki başat rollerinin değişmediğini ortaya koymuştur (Örn. Anderson, 1994; Morris, 1990; Akt: Vatandaş, 2007). Bu bağlamda çizgi filmin geleneksel kadınlık rollerini sürdürdüğü söylenebilir. Hoerrner (1996), çalışmasında erkeklerin kadınlara göre fiziksel olarak daha aktif olarak tasvir edildiklerini belirlemiştir. Buna göre kadına verilen rollerin kısıtlandığı görülmekle beraber toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık yapıldığı göze çarpmaktadır. Bu ayrımcılıkla mücadeleyi hedefleyen, bir uluslararası belge olan "Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi"nin (CEDAW) 1. Maddesinde "*Kadınlara karşı ayırım deyimi, kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir*" denmektedir (UNICEF, 2004). Kadınların ve erkeklerin birbirinden tamamen farklı iki insan kategorisi olduğu düşüncesinin beklenebilecek sonucu, iki cinsiyetin uğraşlarının ve eğilimlerinin de birbirinden farklı olacağına ilişkin bir kanaattir. Bir başka deyişle, kadınlar erkeklerden ayrıştırılmamalı, kadın – erkek işi gibi bir ayırım söz konusu olmamalıdır (Bora, 2011). Yapılan araştırmada elde edilen bulgular Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi'nde belirtilen maddelere göre kadın-erkek

karakterlerin cinsiyet yönünden ayrıştırıldığı sonucunu vermektedir. Bu bağlamda, kadın ve erkeğin medyada sunumunun toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını beslediği söylenebilir. Örneğin, hem yazılı hem de görsel reklam metinlerinde kadınların yaşam alanları ev ile ilişkilendirilir ve bu ilişkinin devamlı olmasına dair öyküler kurulur ve reklam metinleri için annelik bir kadın için vazgeçilmez bir rol olarak sunulur. 20. Yüzyılın son çeyreğinde ise, bu defa anneliğin yanında iş kadını rolü de yüklenmiş ancak, yine de annelik rolünden vazgeçilmemiştir (Köker ve Karaaslan Şanlı, 2011).

Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu olan karakterlerin giysi rengi ve tür seçimleri incelendiğinde kıyafetlerin renkleri ve türleri açısından cinsiyete göre ayrıştırıldığı ve bu ayrıştırmaya dayalı olarak cinsiyete göre renk seçimleri yapıldığı görülmektedir. Toplum genelinde erkek çocukları için mavi, kız çocukları için ise pembe ve mor giysiler kullanılmaktadır. Oyuncak reklamlarının incelendiği bir araştırmada kız çocuklarına hitap eden oyuncak reklamlarında genellikle pembe ve mor rengin kullanıldığı, erkek çocuklarına hitap eden oyuncak reklamlarında ise mavi ve kırmızı rengin kullanıldığı belirlenmiştir. Diğer bir deyişle, reklamlarda cinsiyetçi renk tercih edilmektedir (Alabay ve Yağan Güder, 2014). Reklamlarda olduğu gibi izlenen çizgi filmlerde de bu renk cinsiyetçiliği göze çarpmaktadır. Buna örnek olarak Pepee çizgi filmini inceleyen bir araştırmada elde edilen bulgulara göre Pepee'nin günlük kıyafet seçimlerinde daima mavi rengi, Şila'nın pembe rengi, Bebe'nin ise kırmızı veya pembe rengi seçtiği görülmektedir. Pepee sürekli pantolon giyerken, Şila ise elbise / etek ile izleyenlerin karşısına çıkmaktadır (Türkmen, 2012). Çalışmanın bulguları Türkmen'in (2012) bulguları ile örtüşmektedir.

Araştırmada yer alan çizgi film karakterlerinin oyun / oyuncak seçimlerinin de cinsiyete göre ayrıştırıldığı görülmüştür. Toplumdaki "kız oyuncacı", "erkek oyuncacı" düşüncesine bağlı olarak çizgi filmde yer alan kız çocukları bebekle oynarken, erkek çocukları daha çok top ve araba ile oynama eğiliminde olmuşlardır. Okul öncesi dönemdeki çocukların izledikleri çizgi filmlerdeki karakterler ile özdeşim kurmaları gelişimsel bir özelliktir. Çizgi filmlerdeki karakterler ile çocukların özdeşim kurduğunu ileri süren çalışma sonuçları mevcuttur (Adak Özdemir ve Ramazan, 2012; Akman vd., 2011; Hamarat vd., 2015; İşçibaşı, 2003; Oruç vd., 2011; Özakar ve Koçak, 2012). Bu bağlamda, çizgi filmdeki bu ayrışmanın, çocukların günlük hayattaki tercihlerini de yönlendirebilme olasılığının yüksek olduğu düşünülmektedir. Örneğin, Kemp (2011) bir araştırmasında 3-5 yaş arasındaki erkek çocuklarına oyuncak reklamlarını içeren programlar izlettirmiştir. Ardından bu çocuklar oyuncakçıya götürülüp herhangi bir oyuncak seçmeleri için belirli bir süre verilmiştir. Süreç sonunda araştırmacı tarafından programın içerisinde gösterilen oyuncakları oyuncakçıda seçtikleri ve onlarla oynadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısı ile reklamlar ya da çizgi filmlerin çocukların günlük hayattaki tercihlerini yönlendirmede etkili olduğu söylenebilir. Benzer nitelikte bir sonuç Ersoy Quadir ve Akaroğlu'un (2009) yaptıkları çalışmanın sonucudur. Çalışmada, çocukların reklamlardan etkilendikleri ve bu etkilenmelerinin çocukların tercihlerini belirlemede önemli bir role sahip olduğu sonucu vurgulanmıştır.

Araştırmada anne ve babanın çocukla ilgilenme düzeyleri cinsiyete göre ayrılmaktadır. Buna göre çocuğun bakımından sorumlu kişi annedir. Fakat erkek karakterlerin kısıtlı olarak çocukla ilgilendikleri, bu ilgilenmenin ise genel olarak kendi toplumsal cinsiyetleri ile örtüşen işlerde olduğu görülmüştür. Toplumda da anne çocuğun bakımında temel sorumluluğu alan kişidir. Baba ise daha çok eve maddi konularda katkı sağlayan, çocuk yetiştirmede anneye göre ikinci planda kalan kişi konumundadır. Bu bulgu bize Niloya çizgi filminin toplumdaki geleneksel rol anlayışını tekrar ettiğini göstermektedir. Geleneksel olarak annenin çocuk bakımında temel sorumluluğu almakta olduğu ve babanın çocuk bakımı için harcadığı zamanın anneye göre daha az olduğunu bilinmektedir (Kuzucu, 2011). Velandia-Morales ve Rincon'un (2014) televizyon reklamlarındaki cinsiyet rolleri ve kalıp

yargıları üzerine yapmış oldukları araştırmada da inceledikleri reklamların %71'inde toplum tarafından kabul edilmiş geleneksel kadın ve erkek rollerinin yansıtıldığı belirlenmiştir. Öte yandan, Case (2015) yaptığı çalışmada, hem okul öncesi hem de ilkokul dönemindeki çocukların sıklıkla izledikleri çocuk kanallarındaki kadın ve erkek karakterleri incelemiş ve erkeklerden çok kadınlara ilişkin kalıp yargı davranışlarının daha fazla kullanıldığını tespit etmiştir. Benzer biçimde England, Descartes ve Collier-Meek, (2011) ise çalışmalarında, Disney Prenses serisini incelemiş ve zamanla erkek karakterlerin androjenik özellikler sergilemelerine rağmen yine de hem kadın hem de erkek karakterlerde kalıp yargı davranışların sergilendiğini belirtmişlerdir. Hentges ve Case (2013) çalışmalarında ise, Disney Channel, Nickelodeon ve Cartoon Network kanallarını incelemiş ve kanallar arasında cinsiyet kalıp yargılarına ilişkin önemli farklar olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırmada kadına – erkeğe yönelik cinsiyetçi tutumlar eşit bir dağılım göstermesine karşın bu tutumlar örnekleriyle beraber tek tek incelendiğinde kendi içinde keskin bir fark olduğu göze çarpmaktadır. Toplumumuzda var olan cinsiyet kalıp yargıları çocukların küçük yaştan itibaren taklit yoluyla ebeveynlerini örnek almasına ve bu ebeveynlik rollerini içselleştirerek ileriki yaşantısında da cinsiyetçi bir tutum sergilemelerine neden olmaktadır. I.Türkiye Çocuk ve Medya Stratejisi ve Uygulama Planı'nda (2013), çocuk programcılığının tüketim kültürünün bir parçası olarak düşünüldüğü; yazılı ve görsel medyada çocukların bir meta olarak kullanıldığı; medyanın, dinsel, ırksal, cinsel, dilsel, kültürel farklılıklara yönelik ayrımcılık yaptığı; sergilenen vücut imajlarının çocuk ve ergenlerin benlik algısını zedelediği; çocuk programcılığının cinsiyetçi bakış açısını yeniden ürettiği; Tv programlarının, toplumsal cinsiyet rolleri, ayrımcılık ve farklılıklara saygıyı desteklemediği, “erkek egemen kültürü” çocuklara aşıladığı ve kadın - erkek eşitliğini yeterince işlenmediği öne sürülmüştür. Ayrıca, çocuklara yönelik programlar dahil, tüm oyunların, çocuk uzmanlarının kontrolünden geçirilmeden yayına ya da piyasaya sunulduğu ve çocuk yayıncılığı yapan kurumların çocuk konusunda uzman kişileri istihdam etmediği de vurgulanmıştır.

Okul öncesi dönem çocuklarının toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda olumlu düşünce geliştirmeleri ve kız - erkek çocuk ayrımı yapmaksızın daha eşitlikçi bir bakış açıları kazanmaları için çizgi filmlerin bu konudaki önemi unutulmamalıdır. Bu doğrultuda şu öneriler getirilebilir;

- Çocukların çizgi filmleri sıklıkla izledikleri ve gerçek yaşamla bağdaştırmadan kabul edebilecekleri göz önünde bulundurulduğunda çizgi filmlerin toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargıları ve kadın - erkek eşitsizliğine dayalı olumsuz davranışları içermemesi gerekir.
- Çizgi filmler hazırlanırken, bu hazırlama aşamasında toplumsal cinsiyet eşitliği konusuna duyarlı çocuk gelişimcileri, çocuk psikologları veya öğretmenler yer almalıdır.
- Ailelere çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgisi konusunda eğitimler verilip, ailelerin bu eşitliği kendi yaşantılarında içselleştirmeleri ve çocuklara da uygun rol model olmaları sağlanmalıdır.
- Ebeveynler ve öğretmenler çocukların izleyeceği çizgi filmleri daha önce izlemeli ve toplumsal cinsiyet açısından kalıp yargıları barındırmayan çizgi filmler seçmeye dikkat etmelidirler veya çocuğun izlemek istediği çizgi filmi çocukla beraber izleyerek içinde cinsiyetçi tutumların bulunduğu yerleri çocuğa uygun bir dille açıklayıp, bu eşitsizliğin giderilmesinde sorumluluk almalıdırlar.
- Çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet açısından analizini yapan araştırmalara ağırlık verilmelidir.

Kaynaklar / References

- Adak Özdemir, A. ve Ramazan, O. (2012). Çizgi filmlerin çocukların davranışları üzerindeki etkisinin anne görüşlerine göre incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 35, 157-173.
- Akman, B., Yagan, S., Ozer, G., Kaya, A., Zorlu, G., Sahillioglu, D.E. (2011, November). *Caillou: A cartoon all children admire*. Paper Presented at ICERI2011 International Conference of Education, Innovation Held in Madrid, Spain, p.687. Retrieved from: <http://www.library.iated.org/down.doc>, ICERI2011TOC.
- Akman, F. (2014). *George Gerbner'in tv araştırması ve ekme kuram ı- Maxwell Mccombs ile Donaldı Shawa'ın tv araştırması ve gündem belirleme*. İstanbul Üniversitesi, Medya Araştırmaları. <http://2014hit.blogspot.com.tr/2014/12/george-gerbnerin-tv-arastmas-ve-ekme.html> adresinden edinilmiştir.
- Akkuş, S., Yılmaz, Y., Şahinöz, A. ve Sucaklı, İ. (2015). 3-60 ay arası çocukların televizyon izleme alışkanlıklarının incelenmesi. Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi. Erken Müdahale. 11-13 Mayıs 2015. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(2), 351-360.
- Alabay, E. ve Yağan Güder, S. (2014). Oyuncak reklamlarının mesajı: “Bana cinsiyetini söyle, sana oyuncağını söyleyeyim... *Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, 1. Dil, Kültür ve Edebiyat Çalıştayı Talât Sait Halman'a Armağan Kitabı*. 1-16.
- Altınkılıç, Z. ve Özkan, H. (2014). Televizyon izlemenin 1-6 yaş çocuk sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik annelerin tutum ve davranışlarının belirlenmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 4(3), 186-194.
- Bakır, A. & Palan, K.M. (2010). How are children's attitudes toward ads and brands affected by gender-related content in advertising? *Journal of Advertising*, 39(1), 35-48.
- Bora, A. (2011). Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık. İstanbul bilgi üniversitesi sosyoloji ve eğitim çalışmaları birimi “Önyargular, Kalıp Yargular ve Ayrımcılık: Sosyolojik ve Eğitimsel Perspektifler Projesi”. - <http://secbir.org/images/haber/2011/01/15-aksu-bora.pdf>
- Calvert, S.L., Kotler, J.A., Zehnder, S.M., & Shockey, E.M. (2003). Gender stereotyping in children's reports about educational and informational television programs. *Media Psychology*, 5(2), 139-162.
- Case, S. (2015). *Tough turtles and pretty princesses: a content analysis of gender representations in popular children's media*. (Unpublished Master Thesis), Georgetown University, Washington.
- Çankaya, M. (2009). Geleneksel? modern? veya her ikisi? Türk televizyon reklamlarında toplumsal cinsiyet temsili. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 279-295.
- Deniz, A. (2016). Medya ve toplumsal cinsiyet. S. Yağan Güder (Ed.). *Erken çocuklukta cinsel eğitim ve toplumsal cinsiyet içinde* (119-137). Ankara: Eğiten Kitap.
- Dökmen, Z.Y. (2010). *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar*. (2. Baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Ersoy Quadir, S. ve Akaroğlu, G. (2009). Televizyon reklamlarının çocuk tüketiciler üzerine görsel etkilerinin incelenmesi. *Selçuk İletişim Dergisi*, 6(1), 78-98.
- England, D.E., Descartes, L., & Collier-Meek, M.A. (2011). Gender role portrayal and the Disney princesses. *Sex Roles*, 64, 555-567.
- Glascock, J. (2001). Gender roles on prime-time network television: Demographics and behaviors. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 45(4), 656-669.
- Gündüz Kalan, Ö. (2010). Reklamda çocuğun toplumsal cinsiyet teorisi bağlamında konumlandırılışı: “kinder” reklam filmleri üzerine bir inceleme. *İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi Dergisi*, 1. 75-89.

- Hamarat, D., Işıtan, S., Özcan, A. ve Karaşahin, H. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmler üzerine bir inceleme: Caillou ve Sünger Bob örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(33), 75-91.
- Hentges, B., & Case, K. (2013). Gender Representations on Disney Channel, Cartoon Network, and Nickelodeon Broadcasts in the United States, *Journal of Children and Media*, 7(3), 319-333.
- Hoerrner, K. L. (1996). Gender roles in Disney films: Analyzing behaviors from Snow White to Simba. *Women's Studies in Communication*, 19(2), 213-228.
- İşçibaşı, Y. (2003). Çocuğun sosyalleşmesinde aile-televizyon ilişkisi. *Kurgu Dergisi*, 20, 143-147.
- Kalaycı, N. (2015). Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından bir çizgi film çözümlemesi: PEPEE. *Eğitim ve Bilim*, 40 (177), 243-270.
- Kemp, S. (2011). *The effects of product-based programs and advertisements on the toy choices of 3-5 year old boys*. (Honours Thesis). The University of Queensland, School of Psychology.
- Köker, E. ve Karaaslan, H. (2011). Medya. Y. Ecevit ve N. Karkıner, (Ed.), *Toplumsal cinsiyet çalışmaları içinde* (96-116). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Kuzucu, Y. (2011). Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 79-91.
- Merriam, S.B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. S. Turan. (Çev. Ed.). 3. Basım. Ankara: Nobel Yayın.
- Ogletree, S.M., Martinez, C.N., Turner T.R., & Mason, B. (2004). Pok'emon: Exploring the role of gender. *Sex Roles*, 50, 851-859
- Oruç, C. Tecim, E. ve Özyürek, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler, *Ekev Akademi Dergisi*, 48, 281-296.
- Özakar, S. ve Koçak, C. (2012). Kitle iletişim araçlarından televizyonun 3-6 yaş grubundaki çocukların davranışları üzerine etkisi. *New/Yeni Symposium Journal*, 50(1), 31-40.
- Sabuncuoğlu, A. (2006). *Televizyon reklamlarında toplumsal cinsiyet*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi (2013). *Türkiye çocuk ve medya stratejisi ve uygulama planı*. <http://www.cocukvedemedyahareketi.org/Files/pdf/CalistayRaporuNisan2013.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Tümkan, F. (2007). Televizyondaki şiddetin çocuklar üzerindeki etkisi. *KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Milli Eğitim Dergisi*, 1, 65-88.
- Türkmen, N. (2012). Çizgi filmlerin kültür aktarımındaki rolü ve Pepee. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(2), 139-158.
- Uluyacağı, C. ve Yılmaz, R.A. (2007). Televizyon reklamlarında çocuğa ilişkin toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 6, 141-157.
- UNICEF (2004). *Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi uluslararası sözleşmesi*, https://www.unicef.org/turkey/pdf/_gi18.pdf
- Ünal, N. ve Durualp, E. (2012). Televizyonun okul öncesi çocuklar üzerindeki etkisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (2), 93-104.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı, *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 35, 29-56.
- Velandia-Morales, A., & Rincon, J.C. (2014). Gender roles and stereotypes used through tv advertisements. *Universitas Psychologica*, 13(2), 517-527.

Yıldırım, H. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Genişletilmiş 10. Baskı.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

<http://kurumsal.niloya.com/Karakterler.aspx>

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Niloya>

Yazarlar

Dr. Sevcan Yağan Güder, İstanbul Kültür Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı öğretim üyesidir. Çalışma alanları arasında, okul öncesi eğitimi, okul öncesi eğitimde toplumsal cinsiyet, ebeveyn-çocuk ilişkisi, okul öncesi eğitimde değerler ve drama yer almaktadır.

Aylin Ay, İstanbul Kültür Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans programı 2017 mezunlarındandır.

Filiz Saray, İstanbul Kültür Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans programı 2017 mezunlarındandır.

İsmihan Kılıç, İstanbul Kültür Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans programı 2017 mezunlarındandır.

İletişim

Yrd. Doç. Dr. Sevcan Yağan Güder, İstanbul Kültür Üniversitesi Ataköy Kampüsü Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, E5 Karayolu üzeri Bakırköy 34158 İstanbul, Türkiye, sevcanyagan@gmail.com

Aylin Ay, İstanbul Kültür Üniversitesi Ataköy Kampüsü Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, E5 Karayolu üzeri Bakırköy 34158 İstanbul, Türkiye,

Filiz Saray, İstanbul Kültür Üniversitesi Ataköy Kampüsü Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, E5 Karayolu üzeri Bakırköy 34158 İstanbul, Türkiye,

İsmihan Kılıç, İstanbul Kültür Üniversitesi Ataköy Kampüsü Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, E5 Karayolu üzeri Bakırköy 34158 İstanbul, Türkiye,

Summary

Introduction and Purpose. Children acquire information on gender roles from several sources. Alongside the primary source which is family, school, teacher, peer and mass media play a key role. It was found in a study conducted in 2014 that 1-6-year-old children watch television for about 2 hours and longer a day (Altinkılıç, & Özkan, 2014). Children are subjected to several stimuli during those television hours. Cartoons offer an extremely and fun experience specifically for children as they know no limits when it comes to imagination. Indeed, cartoons having been included in the popular culture and become icons of the popular culture cause them to be used for consumption purposes. This reinforce the behavior of taking cartoon characters as models even further (Kalaycı, 2015). There are studies in the literature stating that preschool children identify themselves with cartoon characters (Hamarat, Işıtan, Özcan, & Karaşahin, 2015; Adak Özdemir, & Ramazan, 2012; Özakar, & Koçak, 2012; Akman, Yagan, Ozer, Kaya, Zorlu, & Sahillioglu, 2011; Oruç, Tecim, & Özyürek, 2011; İşçibaşı, 2003). Especially the presentation of gender roles in cartoons for children is of great importance for shaping children's gender opinions. Children's opinions on genders are formed dependently on how gender roles are present to them. Cartoons frequently broadcasted on television relay many behavioral codes about social gender to people. Any kind of information included in cartoons shape their identity formations and ways of thinking (Gündüz Kalan, 2010). In this sense, this study aims to examine *Niloya*, which is one of the most watched cartoons by children, in terms of gender stereotypes.

Method. This is a basic interpretive qualitative research as it aims to examine the cartoon named *Niloya* in terms of the gender stereotypes. The researchers interviewed with the children individually to find out about which cartoons they watch the most. To this end, 92 children who are 36 to 72 months old and attending a kindergarten in the city center of İstanbul were interviewed. About 25 cartoons which are the favorites of the children were identified. The most favorite cartoons stated by the children included *Rafadan Tayfa*, *Niloya*, and *Pepe*. Since *Rafadan Tayfa* is a cartoon which took the first place among the favorite ones and is more suitable for primary school children than preschool students, the researchers found *Niloya* in the second place to be appropriate for the research.

The data of the study was collected with the document review technique. These data were obtained from the episodes of the cartoon. The researchers accessed the episodes of *Niloya* on the Internet and downloaded them for archiving. Next, they watched the first 50 episodes out of 79 episodes broadcasted in total. At this stage, the researchers only focused on whether the cartoon involve gender stereotypes and tried to make sense of the cartoon accordingly. Four steps were followed in the process of analyzing the data (Bailey, 1982 cited in Yıldırım and Şimşek, 2016). The first is the step of "choosing sample out of the data subjected to analysis." It was found that 10 out of the 50 episodes watched do not include any stereotypes and these episodes were excluded from the sample. Hence, the study was conducted with the 40 episodes subjected to analysis. The second step is "developing the themes." For this step, first, a literature review was performed for gender and gender stereotypes and stereotypes appearing in cartoons. Then, the researchers scrutinized 40 episodes in terms of gender stereotypes and determined on which topics they have stereotypes and what kind of a stereotype example they constitute. In the third step of "identifying the analysis unit," they focused on gender stereotypes in characters' looks, actions and discourses when watching the episodes of the cartoon. In the final step of "digitization," how frequently the specified themes are repeated in 40 episodes was found with percentage and frequency calculations.

Results and Recommendations. The research achieved findings in regard to the examination of the cartoon *Niloya*, which is one of the frequently watched cartoons by children, in terms of gender stereotypes. Work done inside / outside the house, color / type of characters' clothes, their preferences

of toys, gender distribution of parents attending to their children in the cartoon were subjected to an in-depth examination in the research. It was accordingly discovered that there are traditional stereotypes for men and women in the cartoon in such a way that they help children form gender stereotypes.

It was observed in the episodes watched that female characters mostly stay in the house and engage in housework and kitchen work, childrearing, etc. and male characters do not have much role in the cartoon, and when they do, they are mostly outside the house, engaging in work such as driving, wood chopping. According to another finding achieved in the research, when considering characters' clothing color and types, these differ by gender and colors are chosen by gender in accordance with this discrimination. It is seen that blue is used for boy while pink and purple are preferred for girls in the society. It was also observed in the cartoon that characters' preference of play / toys differs by gender, too. In compliance with the idea of "girl toys" and "boy toys" in the society, girls play with dolls while boys play rather with ball and toy cars in the cartoon.

It was discovered in the research that parents' levels of attending to children differ by gender. Accordingly, mother is assigned to be in charge of childcare. Yet, it was seen that male characters scarcely attend to children, which mostly appears in work generally compliant with their own genders. Mother is the parent who takes the main responsibility for the child in society, too. Father is the parent who stays in the background in childrearing compared to mother and contributes to household rather financially. This finding indicates that the cartoon *Niloya* reflects the general understanding of role in gender. Gender stereotypes present in our society cause children to take their parents as examples through impersonation as of early ages and to internalize these parental roles and exhibit a gendered attitude in future.

It can be recommended in accordance with the results achieved in the study, also when considering that children watch cartoons frequently and accept them without associating with real life, that cartoons should not involve gender stereotypes and negative behaviors about women-men inequality and should be created in company with child development specialists, psychologist or preschool teachers who are sensitive about the gender equality. It can be ensured that parents and teachers watch cartoons before having children watch them and pay attention to choosing cartoons which do not involve gender stereotypes or watch the cartoon with children to explain the points about gendered attitudes in a proper language, therefore enabling them to take responsibility and producing ideas for the elimination of this inequality. It can be eventually said that it is a necessity to lay emphasis on researches that analyze mass media in terms of gender.